

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет/інститут історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра етнології і археології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Порівняльна етноархеологія

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Освітня програма Етнологія

Спеціальність 032 Історія та археологія

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 13 від “28”червня 2023 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Порівняльна етноархеологія
Викладач (-і)	Томенчук Б.П.
Контактний телефон викладача	(0342) 59-61-87
E-mail викладача	bogdan.tomenchuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 12 годин лекцій, 18 годин семінарських занять, 60 годин самостійна робота
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua
Консультації	Консультації щовівторка після занять з 15.00 до 16.00 в 609.
2. Анотація до навчальної дисципліни	
Навчальна дисципліна “Порівняльна етноархеологія” передбачає формування теоретичних знань і практичних навиків з дослідження духовного та матеріального розвитку українців. Навчальний курс ставить перед собою завдання забезпечення фундаментальної теоретичної, практичної та наукової підготовки висококваліфікованих кадрів, які б набули глибоких знань для виконання професійних завдань науково-дослідницького та інноваційного характеру в галузі сучасних археології і етнології. Комплексне вивчення етнологічного і археологічного матеріалу досліджень є важливою складовою пізнання багатоманітності світових етнокультурних спільнот. Етноархеологія є новий науковий напрямок, який виник в ХХ ст. і розвивається в результаті інтеграції археології і етнології. Порівняльна етноархеологія має вирішувати проблеми по генезі і динаміці суспільства і культури людства, а також їх елементів різних хронологічних народів на основі співставлення археологічних і етнографічних бачень цих проблем. В етноархеології, як в новому напрямку про культуру і суспільство існує ще її різне бачення. Зокрема, як окремий напрямок на стику етнографії і археології, як окремий метод в археології чи в етнографії, і як «схрещення» обох наук. Найбільш перспективним для нас є напрямок порівняльної етноархеології, який дає можливість студентам навчитись здійснювати етноархеологічні характеристики при аналізі основних категорій матеріальної і духовної культури. Вивчення запропонованого курсу збагатить студентів необхідними для сучасного фахівця загальнокультурними знаннями, забезпечить сприйняття цілісності культурного простору, сприятиме формуванню національної ідентичності. Вивчення курсу в своїй основі спрямоване на пізнання та відродження історичної матеріальної спадщини. Навчальний курс має на меті формування всесторонньо розвиненої особистості, яка володіє не тільки високим рівнем фахових знань із відповідної спеціальності, але й є морально досконалим патріотом та громадянином своєї країни. Уміння засвоювати духовні знання дозволяють студентам застосовувати критичний підхід при аналізі складних процесів суспільного життя та морально досконалої позиції в ньому. Предмет курсу спрямований на збагачення і розширення гуманітарної підготовки студентів, формування творчої активності майбутніх фахівців. Ця навчальна дисципліна дає уявлення про порівняльні особливості етнології і археології України і Карпатського регіону зокрема.	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
Мета навчальної дисципліни “Порівняльна етноархеологія” передбачає формування теоретичних знань і практичних навиків з дослідження матеріальної і духовної культури українців в руслі сучасних теоретичних та практичних підходів археологічної та	

етнологічної науки; ознайомлення аспірантів з порівняльною характеристикою матеріалів археологічних і етнографічних досліджень, які стосуються як матеріальної так і духовної культури; засвоєння методології порівняльної характеристики матеріалів археологічних і етнологічних досліджень які стосуються проблем соціогенезу і культурогенезу.

Завдання курсу:

- ✓ розвинути у студентів почуття патріотизму, національної свідомості;
- ✓ подати магістрам системні знання з проблем етноархеології;
- ✓ розвинути навички порівняльного аналізу матеріалів археологічних та етнографічних досліджень;
- ✓ навчити студентів основ методики міждисциплінарних досліджень;
- ✓ вивчити матеріальні та духовні особливості українців Карпат;
- ✓ формувати у студентів широкий загальнокультурний гуманістичний світогляд;
- ✓ забезпечити розуміння зв'язку всіх складових етноархеології.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні **знати**:

- ✓ предмет, завдання і методологію навчального курсу;
- ✓ основні проблеми, які існують у етноархеологічних дослідженнях;
- ✓ історію розвитку етноархеологічних досліджень;
- ✓ методологію порівняльної характеристики матеріалів археологічних і етнологічних досліджень які стосуються проблем соціогенезу і культурогенезу;
- ✓ основні особливості етноархеології в Карпатському регіоні.

вміти:

- ✓ порівнювати, аналізувати, узагальнювати етнологічний та археологічний матеріал;
- ✓ оперувати основними поняттями етноархеологічних досліджень;
- ✓ володіти основними методами для здійснення наукових досліджень;

вміти аргументовано обстоювати власні погляди на ту чи іншу проблему, толерантно ставитися до протилежних думок.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Загальні компетентності:

- Загальні компетентності:
- ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК02. Здатність працювати автономно.
- ЗК03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- ЗК05. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).
- ЗК06. Здатність працювати в міжнародному контексті.
- ЗК07. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

Фахові компетентності:

- СК01. Здатність виявляти та досліджувати історичні й археологічні, етнографічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію.
- СК02. Здатність здійснювати історичні, археологічні й етнологічні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук.
- СК03. Здатність презентувати та обговорювати результати досліджень і професійної діяльності у сфері історії, археології та етнології.
- СК04. Здатність виявляти специфіку в підходах до вирішення проблем в галузі історії, археології та етнології представників різних наукових напрямів та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки.
- СК05. Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері історії, археології та/або етнології.
- СК06. Здатність здійснювати експертний аналіз в предметній області.
- СК08. Здатність працювати в міжнародному контексті і реалізовувати спільні

проекти у сфері історії та/або археології, етнології з європейськими та євроатлантичними інституціями. • СК09. Здатність використовувати сучасні цифрові інструменти і технології для проведення досліджень та професійної діяльності у сфері історії, археології та етнології. • СК10. Усвідомлення принципів академічної доброчесності та норм професійної етики. • СК11. Здатність планувати і виконувати наукові дослідження в галузі історії, археології та етнології. • СК12. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.			
Програмні результати навчання • ПР01. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень. • ПР03. Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проекти з урахуванням сучасних методологічних підходів. • ПР06. Здійснювати експертизу пам’яток історії, археології та культури з метою їх охорони та можливого подальшого використання. • ПР08. Розширювати актуалізовану джерельну базу за рахунок введення до наукового обігу архівних джерел, опрацювання фондів музеїв, участі у наукових, археологічних й етнографічних експедиціях тощо. • ПР10. Узагальнювати результати власних наукових досліджень і презентувати їх у доповідях, публікаціях державною та іноземною мовами із дотриманням принципів академічної доброчесності та професійної етики.			
5. Організація навчання			
Обсяг навчальної дисципліни			
Вид заняття		Загальна кількість годин	
лекції		12	
семінарські заняття		18	
самостійна робота		60	
Ознаки навчальної дисципліни			
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
3-й семестр	032 «Історія та археологія»	2-й курс	вибірковий

		ОП Етнологія		
Тематика навчальної дисципліни				
Тема		кількість год.		
		лекції	семінари	самост. роб
Тема 1. Етноархеологія як новий науковий напрямок. Вступ. Теоретичні основи.		2		6
Тема 2. Археологія і етнологія. Порівняльна характеристика основних категорій матеріальної культури.		2	2	6
Тема 3. Археологія і етнологія. Порівняльна характеристика основних категорій духовної культури		2	2	6
Тема 4. Соціокультурні явища та їх реконструкція в етноархеології		2	2	6
Тема 5. Етнічні процеси та їх реконструкція в етноархеології		2	2	6
Тема 6. Роль природного середовища при аналізі етноархеологічних досліджень			2	6
Тема 7. Планувальна структура могильників і культових комплексів в етноархеологічних дослідженнях		2	2	6
Тема 8. Планувальна структура поселень і житлово-господарських комплексів при аналізі етноархеологічних досліджень			2	6
Тема 9. Проблеми етнічної історії та соціогенезу в археології та в етнографії Карпатського регіону і Прикарпаття			2	6
Тема 10. Скотарство та землеробство в контексті етноархеологічних досліджень в Карпатському регіоні			2	6
ЗАГ:		12	18	60
6. Система оцінювання навчальної дисципліни				
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Підсумковий контроль рівня знань та успішності здобувачів відбувається у формі заліку. Підсумковий бал складається з суми підсумкового балу за семінарські заняття (максимально 50 балів), балу за контрольну роботу (максимально 30 балів), балу за індивідуальну роботу (максимально 10 балів), балу за опрацьовану монографію (максимально 10 балів) та в сукупності становить максимально 100 балів			
Вимоги до письмової роботи	Написання письмової контрольної роботи є обов'язковим для виставлення підсумкової оцінки. У випадку, якщо здобувач не написав контрольну роботу, він вважається таким, що не виконав усіх видів робіт, що передбачаються навчальним планом за семестр з дисципліни. Контрольна робота включає: 30 тестових питань (по 1 балу за кожне питання).			

Семінарські заняття	У ході поточного контролю здійснюється усне та письмове опитування з тем, передбачених для семінарських занять. Також здійснюється контроль самостійної роботи відповідно до визначеної тематики. Оцінювання знань та науково-пошукової роботи здобувачів на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою. На семінарському занятті діє такий принцип оцінювання: «відмінно» – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок; «добре» – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу; «задовільно» – здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю; «незадовільно» – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.
Самостійна робота та індивідуальне завдання	Самостійна робота здобувача є основним видом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час. Метою самостійної роботи є вдосконалення навичок і вміння працювати з науковою літературою та джерелами. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем здійснюється у вигляді тестового контролю. Індивідуальне завдання – підготовка проєктів (презентацій) на одну із запропонованих тем. Перелік тем для проєкту 1. Виділення «етнографо–археологічних комплексів» на матеріалах досліджень Прикарпаття. 2. Методи порівняльного аналізу археологічних культур та етнографічних груп. 3. Методи порівняльного аналізу окремих соціокультурних явищ в археології та етнографії. 4. Організація комплексних археоло-етнографічних експедицій. 5. Етнокультурна історія населення Прикарпаття в етноархеологічних дослідженнях. 6. Проблеми етнічної і соціокультурної історії населення Карпатського

	регіону в етноархеології. 7.Проблеми інтеграції археологічних і етнографічних досліджень. 8.Сім'я і сімейний побут в порівняльній етноархеології. 9.Народні вірування та знання в порівняльній етноархеології. 10.Народне мистецтво в порівняльній етноархеології. 11.Господарство і народні промисли та ремесла в порівняльній етноархеології. 12.Землеробство і тваринництво в порівняльній етноархеології. 13.Соціальна структура суспільства в порівняльній етноархеології. 14. Експеримент як метод в дослідженні процесів виготовлення знарядь праці, предметів побуту, жител та інших категорій матеріальної культури в етноархеології. 15.Українська етноархеологічна наука. 16.Європейський етноархеологічна наука. 17.Етноархеологічні особливості слов'янських етносів. 18.Етноархеологія розвинутого середньовіччя. 19.Етноархеологія новітнього часу.
Умови допуску до підсумкового контролю	Форма і терміни семестрового контролю визначаються навчальним планом. Здобувач (ка) допускається до підсумкового контролю за умови відпрацювання усіх «заборгованостей» і виконання усіх видів робіт, набору 50 і більше балів.
Підсумковий контроль	Форма підсумкового контролю – залік. Семестровий підсумковий контроль проводиться у формі заліку. Для того, щоб отримати залік, необхідно виконати всі види роботи не менше 50 балів. Підсумковий бал складається з суми за семінарське заняття (максимально 50 балів), контрольна робота (максимально 30 балів), індивідуальна робота (максимум 10 балів), захист монографії (максимально 10 балів). У сумі становить 100 балів.
7. Політика навчальної дисципліни Письмові роботи: Контрольна письмова робота виконується студентами на 9 семінарському занятті. Академічна доброчесність: Як викладач, так і студент, повинні дотримуватися «Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника та Кодексу честі ПНУ https://pnu.edu.ua/plozhennia-pro-zapobihannia-plahiatu/ У випадку запозичених робіт, відсутності посилань на використані джерела, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування) викладач виставляє негативну оцінку та пропонує студентові повторно виконати необхідний вид роботи. Відвідування занять: Відвідування занять та активна участь у роботі семінарів є обов'язковою умовою. Участь у семінарських заняттях може проходити у таких формах: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії тощо. Політика курсу передбачає перездачу усіх невиконаних завдань в силу запізнь на	

заняття або пропущених пар без поважних причин. За умови відсутності на лекції чи семінарському занятті, отримання негативної оцінки або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та здачі індивідуальних робіт – вівторок, 14.00 год. – 15.00 год.

Пропущене заняття студент може «відпрацювати» у формі, визначеній викладачем та кафедрою. Як правило «відпрацювання» проходить в усній формі, вирішенні тестових завдань тощо.

Під час занять дозволяється користування мобільним телефоном виключно для навчальних цілей.

Неформальна освіта: Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.)
<https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf>

8. Рекомендована література

1. Етнографія України: навчальний посібник / За ред. С.А.Макарчука. – Львів, 1994
2. Нельга О. Етнологія: Курс лекцій. – К.: Тандем, 1995.
3. Савчук Б., Кафарський В. Вступ до етнології. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2003.
4. Тиводар М.П. Етнологія: Навчальний посібник. – Львів: Світ, 2004.
5. Хоптяр Ю.А. Етнологія. Навчальний посібник. – К., 2008
6. Юрій М.Ф. Етнологія. Навчальний посібник. – К., 2006
7. Абетка етнополітолога / Ю.Римаренко та ін. – К., 1996
8. Етнонаціональний розвиток України: терміни, визначення, персоналії. – К., 1993.
9. Історична наука: термінологічний і понятійний довідник: Навч. посіб. / В.Литвин, В.Гусев, А.Слюсаренко та ін. – К.: Вища школа, 2002.
10. Мала енциклопедія етнодержавознавства / НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького; Редкол.: Ю.І.Римаренко (відп. ред.) та ін. – К.: Довіра: Генеза, 1996.
11. Титова О.М. Словник археологічних термінів (за матеріалами України). – К., 1996. – 76 с.
12. Burszta Wojciech. Antropolog i akultury. - Warszawa, 1998.
13. Бернес М. Духовність ікони // Богослов'я. – Рим, 1965. – Т. 29
14. Вовк Хв. Антропологічні особливості українського народу // Студії з української етнографії та антропології. – К., 1995.
15. Вовк Хведір. Студії з української етнографії та антропології. – Київ: Мистецтво, 1995. – 335 с.,
16. Давидюк В.Ф. Українська міфологічна легенда. – Л.: Світ, 1992. – 176 с.
17. Етнічна історія давньої України. К., 2000, - 278 с.
18. Етнічна та етнокультурна історія України. Т.1., К. 2005.
19. Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат. Етнологія та мистецтвознавство. - Т. 2. Львів, 2006.
20. Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат: Археологія та антропологія, Т. 1. Львів, 1999.
21. Етнографія України. Л., 1994. – 520 с.
22. Життя етносу: соціокультурні нариси. К. 1997.
23. Залізняк Л. Л. Нариси стародавньої історії України. – К., 1991.
24. Залізняк Л. Л. Нариси стародавньої історії України. – К.: Абрис, 1994. – 256 с.
25. Залізняк Л. Л. Передісторія України X – V тис. до н. е.- К., 1998. – 317 с.
26. Заставний Ф.Д. Населення України. – Львів, 1993.
27. Кульчицький О. Світові вчущання українця // Українська душа. – К, 1992.
28. Лемківщина: духовна культура. Т.1. – Львів, 1994.

29. Лемківщина: духовна культура. Т.2. – Львів, 2002.
30. Макарчук С.А. Український етнос (виникнення та історичний розвиток). – К., 1992.
31. Митрополит Іларіон. Дохристиянські вірування українського народу. – К., 1992.
Народна архітектура Українських Карпат, XV – XX ст. – К., 1987. Павлюк С.
Етногенез українців: спроба теоретичної конструкції. – Львів, 2006.
32. Павлюк С. Походження українського народу у контексті традиційної культури. –
Львів, 2006. Павлюк С.Словник основних понять і термінів з теорії етнології. -
Львів, 2008.
33. Поділля: історико - етнографічне дослідження. – К., 1994. Полесьє. Матеріальна
культура. – К., 1988. Потебня А.А. Язык и народность //Мысль и язык. – К.. 1993.
34. Томенчук Б. До питання про деякі особливості мікро. і макропланувальної
(просторові) структури і системи поселень, могильників, церков і городищ //
Археологія городищ галицької землі. Івано–Франківськ, 2008, С. 666 - 695.
35. Холмщина і Підляшся: історико – етнографічне дослідження. – К., 1997. Чмихов
М.О.Давня культура.- Київ.: Либідь, 1994. - 287 с.

Викладач _____ Томенчук Б.П.